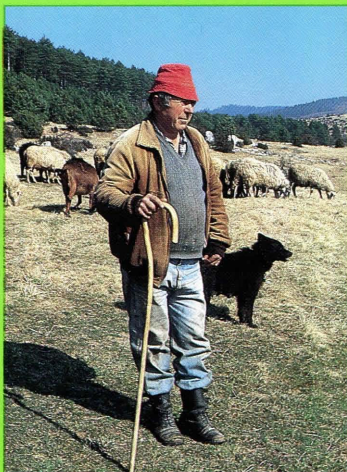




Etnološka razstava
o ovčarstvu
s selitveno pašo
na Pivki

Katalog
razstavljenega gradiva



**KAM
SO
VSI
PASTIRJI
ŠLI ...**



Iz otvoritvenega govora avtorice razstave,
v Ljubljani, 13. decembra 1989:

»Ni vse zlato, kar se sveti, je malce izrabljen, a dokaj resničen pregovor. Prav neverjetno se sliši, vendar z Evropo nas niso povezovale le zvoneče besede in lepe umetnosti, temveč tudi manj dišeče kulturne sestavine. Ovčarstvo s selitveno pašo, gospodarsko kulturna oblika, ki je bila stoletja posebnost zahodnih delov današnje Slovenije, je nedvomno ena izmed takšnih sestavin.

Razstava o njej je nastala po zelo konkretnem scenariju, po napisani etnološki razpravi (o ovčarstvu s selitveno pašo, o transhumanci na Pivki od srede 19. do srede 20. stoletja), ki je izšla v knjižni obliki. Vendar vam tokrat ne razkazujemo ene kulturne sestavine v njenih oblikovnih, geografskih ali zgodovinskih različicah, temveč preplet tistih sestavin, ki so označevale poseben način življenja izvajalcev ovčarstva s selitveno pašo, posestnikov ovčarjev in njihovih pastirjev.

Način življenja, ta enkrat tako stvaren in drugikrat tako neulovljiv pojem, smo poskušali materializirati z muzealijami, z eksponati druge vrste, z rekonstrukcijami izpod rok nekdanih izdelovalcev in s takšnimi, ki so nastale po pripovedi, s fotografijo in z besedo, s filmom in z zvokom ter tudi z vonjem.

Upamo, da smo vam razstavo pripravili za oči in za duha, pa čeprav vam nismo razstavili blišča muzejskega tesaursa, temveč preproste predmete, včasih mehke in tople, včasih celo okorne, kakršni so sestavljali sceno vsakdanjega življenja nevsakdanjih ljudi: pastirjev in posestnikov ovčarjev, celoletnih spremljevalcev ovčjih tropov iz krajev ob Pivki.«

Inga Smerdel

1



ŠKARJE za strižo ovc, železne, fragmentirane. Gradišče v Slavini, 1., 2. st. n. št. Kraška muzejska zbirka, Postojna, inv. št. 398.

2



ŠKARJE za strižo ovc, odlitek. Mokronog, 2.–1. st. p. n. št. Narodni muzej, Ljubljana, P 3596.

3

URBAR za gospodstvo Prem iz leta 1498. Arhiv Slovenije, Ljubljana, Vic. A I/58, Lit. P, VII, šk. 102.

4

URBAR za gospodstvo Postojna iz leta 1498. Arhiv Slovenije, Ljubljana, Vic. A I/42, Lit. A, I, 1, šk. 73.

5

DVORNI DEKRET o prepovedi zimske paše, 18. maj 1771. Arhiv Slovenije, Ljubljana, Deš. Glav., Kmetijske zadeve, Lit. S, 1/1, šk. 206.

6

RAZVELJAVITEV UREDBE o prepovedi zimske paše, Patent deželnega glavarstva, 22. april 1774. Arhiv Slovenije, Ljubljana, Deš. Glav., Kmetijske zadeve, Lit. S, 1/2, šk. 206.

7



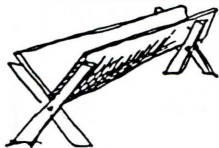
OVČJA KAMBA, »KANABLA«. Razdrto. Prva polovica 20. stol. Les (nagnoj), kovina. Dolžina 15, 5 cm (z zvoncem 23 cm), širina 10 cm, višina 3 cm. Privatna last.

8



OVČJA KAMBA, »KANABLA«. Razdrto. Prva polovica 20. stol. Les (nagnoj), kovina, usnje. Višina 5,7 cm, širina 11 cm, dolžina 15,8 cm (z zvoncem 26 cm). Slovenski etnografski muzej, Ljubljana, inv. št. EM 15714.

9



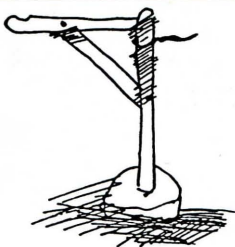
KORITCE (za sol). Rekonstrukcija po pripovedi.

10



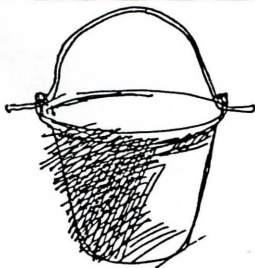
BARAKA »ZA SIRT«. Rekonstrukcija po pripovedi.

11



VRATILO, »KONJ ZA SIRT«. Rekonstrukcija po pripovedi.

12



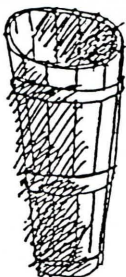
SIRNI KOTEL. Razdrto. Prva polovica 20. stol. Baker, železo. Višina 45 cm, premer 58 cm. Privatna last.

13



MEŠALEC, »MEŠALKA ZA SIR«. Narejena na star način.

14



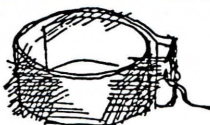
SIRNICA, »BRIJENTA ZA SIR«. Jurišče. Sredina 20. stol. Les, železo. Višina 79 cm, zgornji premer 33 cm, spodnji premer 32 cm. Slovenski etnografski muzej, Ljubljana. Inv. št. EM 16944.

15



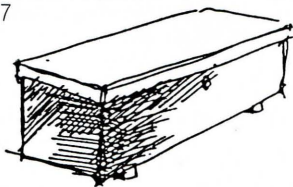
SIRIŠČE, »SIRŠČE« (iz posušenega želodca jagnjeta). Pripravljeno na star način.

16



OBOD za oblikovanje hlebcev sira. Razdrto. Prva polovica 20. stol. Les (bukev). Višina 9,3 cm, premer 20 cm. Slovenski etnografski muzej, Ljubljana, inv. št. EM 15713.

17



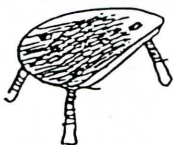
SKRINJA. Gradec. Sredina 19. stol. Les, (češnja, dno skrinje smrekovo), kovina (ročaja in ključavnica). Prvotno politirana. Višina 56 cm, širina 54 cm, dolžina 146 cm. Privatna last.

18



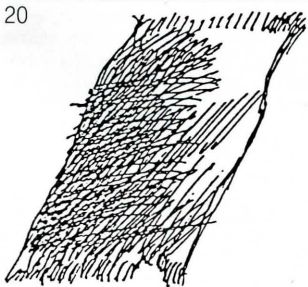
PETROLEJKA, »LATERNA ZA OBE-SIT«. Razdrto. Sredina 20. stol. Kovina, steklo. Višina 39,5 cm, širina 17 cm. Pri-vatna last.

19



TRINOŽNI STOLČEK, »STOUČK«. Koče. Druga polovica 20. stol. Les (je-sen, leska). Višina 31,5 cm, širina 28 cm, polmer 18 cm. Slovenski etnograf-ski muzej, Ljubljana, inv. št. EM 15800.

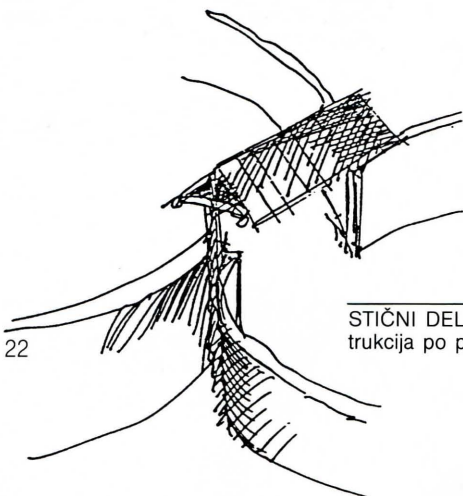
20



ODEJA. Hrastovlje. Začetek 20. stol. Sukno. Pokrajinski muzej Koper, s. n.

21

»MOUZAR«, prostor (s strešico), kjer so molzli. Rekonstrukcija po pripovedi.



22

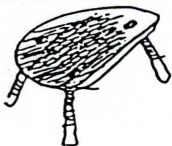
STIČNI DEL DVEH »KOZAR«. Rekonstrukcija po pripovedi.

23



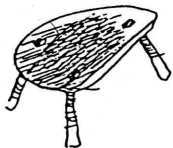
GOLIDA (5). Rekonstrukcija po pripovedi.

24



TRINOŽNI STOLČEK. Bela Krajina. Predvidoma začetek 20. stol. Les. Višina 25 cm, širina 37 cm, polmer 19,5 cm. Slovenski etnografski muzej, Ljubljana, inv. št. EM 7251.

25



TRINOŽNI STOLČEK. Razdrto. Predvidoma začetek 20. stol. Les (smreka). Višina 29 cm, širina 44 cm, polmer 24 cm. Privatna last.

26



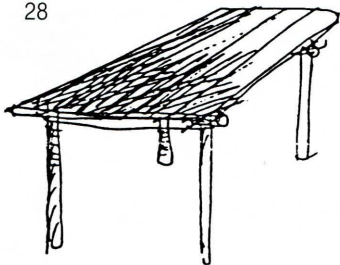
ROGOVILA, »KLUKA« (za brzdanje poskočnih ovc). Narejena na star način.

27



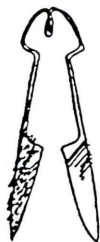
HLAČE (za molžo, iz žaklovine). Rekonstrukcija po pripovedi.

28



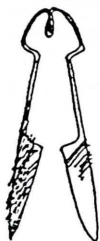
MIZA, »BANK ZA STRIŽO«. Rekonstrukcija po pripovedi.

29



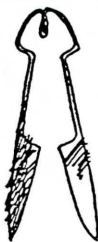
ŠKARJE za strižo ovc. Volče. 20., 30. leta 20. stol. Železo. Dolžina 30 cm, širina 8,5 cm, višina 2,4 cm. Slovenski etnografski muzej, Ljubljana, inv. št. EM 15709.

30



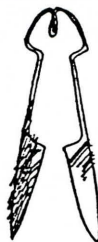
ŠKARJE za strižo ovc. Razdrto. Predvidoma konec 19. stol. Železo. Dolžina 33 cm, širina 8,5 cm, višina 2,5 cm. Slovenski etnografski muzej, Ljubljana, inv. št. EM 15712.

31



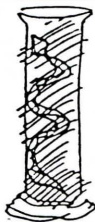
ŠKARJE za strižo ovc. Ocizla. Prva polovica 20. stol. Železo. Dolžina 32,5 cm, širina 12,5 cm, višina 2,5 cm. Slovenski etnografski muzej, Ljubljana, inv. št. EM 7374.

32



ŠKARJE za strižo ovc. Skomarje. 30. leta 20. stol. Železo. Dolžina 25 cm, širina 5,8 cm, višina 2 cm. Slovenski etnografski muzej, Ljubljana, inv. št. EM 9759.

33



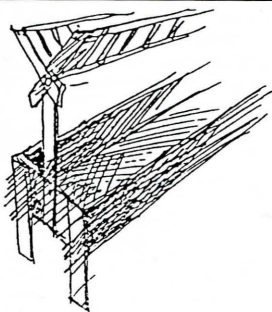
NAVADNI GAD, črna oblika (Vipera berus). Prirodoslovni muzej Slovenije, Ljubljana, inv. št. 3712.

34



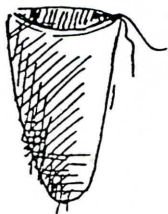
PASJA OVRATNICA, »GREBENICA« (»na glide«, členke). Železo. Dolžina (raztegnjene) 55 cm, širina 5 cm, višina 4 cm. Slovenski etnografski muzej, Ljubljana, s. n.

35



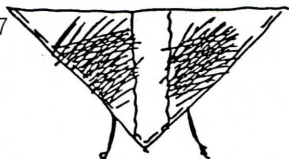
STOJALO ZA KRMLJENJE, »CITRE«. Rekonstrukcija po pripovedi.

36



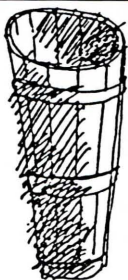
VREČKA, »ŽAKLČEK« (za sladko skuto). Razdrto. Sredina 20. stol. Kotenina. Dolžina 23 cm, širina 14 cm. Privatna last.

37



VREČA (za slano skuto). Narejena na star način.

38



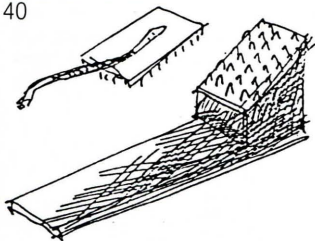
SIRNICA, »BRIJENTA ZA SIR«. Volče. Prva polovica 20. stol. Les (smreka), železo. Višina 85,5 cm, zgornji premer 28 cm, spodnji premer 24 cm. Slovenski etnografski muzej, Ljubljana, inv. št. EM 15710.

39



MEH. Volče. 20., 30. leta 20. stol. Strojena ovčja koža. Dolžina 102 cm, širina 40 cm. Slovenski etnografski muzej, Ljubljana, inv. št. 15708.

40



»GRADAŠE«, priprava za čiščenje (»skubljenje«) volne. Razdrto. Sredina 20. stol. Les, kovina. Dolžina 124 cm, širina 24 cm, višina 27 cm; dolžina »krtače« 35 cm, širina 20 cm, višina 10 cm. Privatna last.

41



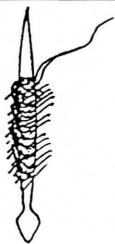
PRESLICA, »PRESLCA«, »PALCA«. Jurišče. Druga polovica 20. stol. Les (le-ska). Dolžina 82 cm, širina 1,5 cm. Slovenski etnografski muzej, Ljubljana, inv. št. EM 16941.

42



PRESLICA. Jurišče. Z vrezano letnico 1957 in inicijalkama PR. Les. Dolžina 91,5 cm, širina zgornjega, razširjenega dela 8 cm. Slovenski etnografski muzej, Ljubljana, inv. št. EM 16943.

43



VRETENO, »VRTENO«. Jurišče. 60. leta 20. stol. Les (makonca). Dolžina 30 cm, širina (na sredini) 3 cm. Slovenski etnografski muzej, Ljubljana, inv. št. EM 16942.

44



NOGAVICA. Jurišče. 80. leta 20. stote-tja. Doma spredena volna. Dolžina (sto-pala) 25 cm, višina 20 cm. Slovenski etnografski muzej, Ljubljana, inv. št. EM 16946.

45



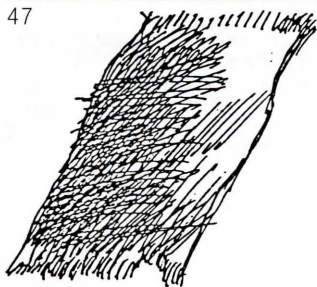
NOGAVICA. Jurišče. 80. leta 20. stol. Doma spredena volna (zakrpana s prejo). Dolžina (stopala) 26 cm, višina 30 cm. Slovenski etnografski muzej, Ljubljana, inv. št. EM 16947.

46



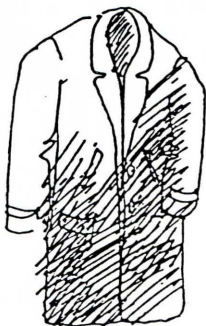
NOGAVICA. Jurišče. 80. leta 20. stol. Doma spredena volna (zakrpana s prejo). Dolžina (stopala) 27 cm, višina 28 cm. Slovenski etnografski muzej, Ljubljana, inv. št. EM 16948.

47



ODEJA, »SUKNENA PLAHTA«. Razdrto. Prva polovica 20. stol. Sukno. Dolžina 200 cm, širina 190 cm. Privatna last.

48



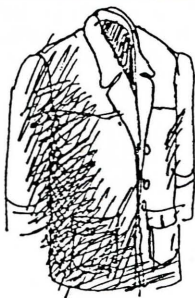
SUKNJA. Misliče (Brkini). Konec 19. stol. Sukno (temnorjavo, obroba iz zelenega blaga). Dolžina 123 cm, širina 143 cm. Slovenski etnografski muzej, Ljubljana, inv. št. EM 7431.

49



TELOVNIK, »KORET« (čez boke segajoč). Golac (slov. del Čičarije). Predvidoma konec 19. stol. Sukno (temnorjava, obroba iz zelenega blaga). Dolžina 71 cm, širina 61 cm. Slovenski etnografski muzej, Ljubljana, inv. št. EM 7429.

50



SUKNJIČ, »PLAJŠČ«, »FANELA«. Razdrto. 30., 40. leta 20. stol. Usnje (črno, strojeno »na boks«). Dolžina 86 cm, širina (hrbta) 53 cm. Privatna last.

51



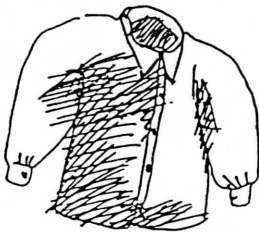
ŠKORNJI, »BUOTE«. Razdrto. 30., 40. leta 20. stol. Usnje. Dolžina (stopala) 29 cm, višina 39 cm. Privatna last.

52



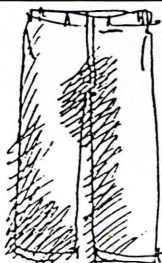
KLOBUK (z ozkimi krajevci). Razdrto. 30., 40. leta 20. stol. Klobučevina. Premer 30 cm, višina 11,5 cm. Privatna last.

53



SRAJCA (moška). Landol. 20. leta 20. stol. Bombažno blago (belo). Dolžina 80 cm, širina (z rokavi) 148 cm. Slovenski etnografski muzej, Ljubljana, inv. št. EM 15018.

54



HLAČE (moške). Blago kamgarn (siv). Dolžina 97 cm, obseg pasu 78 cm. Slovenski etnografski muzej, Ljubljana, s. n.

55



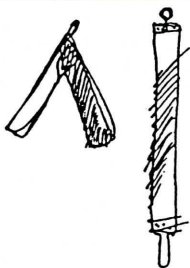
TELOVNIK (moški, priležno krojen). 20., 30. leta 20. stol. Blago kamgarn (siv). Dolžina 54 cm, širina 44 cm. Slovenski etnografski muzej, Ljubljana, inv. št. EM 15380.

56



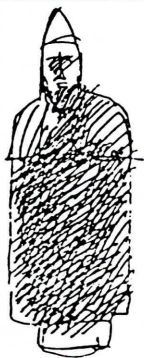
PASTIRSKI DEŽNIK, »MARELA«. Razdrto. 20., 30. leta 20. stol. Bombažno blago, tkano »na keper« (modro, rob iz zelenih in rdečih črt); leseno ogrodje. Dolžina 101 cm, premer 131 cm. Slovenski etnografski muzej, Ljubljana, inv. št. EM 16244.

57



BRIVSKI PRIBOR, »BRITU IN (pas) ZA NATEZAT BRITU«. Razdrto. 20. leta 20. stol. Bakelit, jeklo (britev); les, usnje (pas za natezanje). Dolžina britve (odprte) 24 cm; dolžina pasu za natezanje britve 19 cm, širina 4 cm, višina 2,5 cm. Privatna last.

58



SOHICA SV. ANTONA PUŠČAVNIKA. 19. stol. Les, oljna polihromacija (manjka leva roka in del plašča). Višina 41 cm. Slovenski etnografski muzej, Ljubljana, inv. št. EM 2850.

59



OVČJA KAMBA. Slovenska vas. 80. leta 20. stoletja. Les, usnje, kovina (zvonec pobarvan z bronzo). Vrezan napis: OVCA NE POZNA PIJANCA NE PLESA SAMO SVOJEGA DOBREGA ZNANCA. Dolžina 20 cm (z zvoncem 28 cm), širina 12 cm, višina 4,5 cm. Privatna last.

60



PALICA, PASTIRSKA. Slovenska vas. 80. leta 20. stol. Les. Napis s črnilom: IN LAHKA NAJ TI BO PASTIRSKA PALCA. Dolžina 126 cm. Privatna last.

Razstava Slovenskega etnografskega muzeja.

Generalni pokrovitelj razstave:

LESNA INDUSTRIJA JAVOR PIVKA

Priprava razstave in idejni osnutek postavitve:

mag. Inja Smerdel

Grafično oblikovanje kataloga, skice v katalogu, izvedbeni načrti razstavne konstrukcije in postavitve razstave:

Marjan Loboda, dipl. ing. arh.

Oblikovanje vabila in izdelava pedagoške mape:

avtorica razstave

Fotografije:

Carmen Narobe

Fotografije so prispevali:

Carmen Narobe, Inja Smerdel;

Biotehniška fakulteta, VTOZD za živinorejo in VTOZD za veterinarstvo

Restavriranje predmetov:

Konservatorsko restavratorski oddelek Slovenskega etnografskega muzeja,
Konservatorsko restavratorski oddelek Narodnega muzeja

Izdelava rekonstrukcij:

Konservatorsko restavratorski oddelek Slovenskega etnografskega muzeja
(Albin Romih, Janez Černe), Lesna industrija Javor (Zdravko Vesel, Miran Žitko)

Tisk razstavnega besedila:

Muzejski računalniški center Prirodoslovnega muzeja Slovenije

Izdelava zemljevidov:

Maruša Rupert

Video:

Naško Križnar, Audiovizualni laboratorij ZRC SAZU

Zvočna kulisa:

Brane Atanaskovič

Kaširanje:

Stane Uhan

Pri razstavi so sodelovali:

Ana Perko, Janja Žagar, Jožica Mandelj, Natalija Murgelj, Andrej Dular, Slavko Sakelšek iz Slovenskega etnografskega muzeja.

Aleksandra Filipovič, Špela Kučan in Aleš Smrekar, študentje etnologije.

Simončičevi z Razdrtega, Žužkovi iz Slovenske vasi in Sedmakovi iz Jurišč.

Razstavo so omogočili:

SML, Enota kultura
Republiški sekretariat za kulturo
LB, Gospodarska banka, Ljubljana
KOTO, Koteks-Tobus Ljubljana
Agrotehnika-Gruda, Ljubljana

Založil:

Slovenski etnografski muzej (zanj odgovoren dr. Ivan Sedej).

Naklada: 1500 izvodov (slovenskih, hrvaških in italijanskih)

Tisk: Tiskarna Kratochwill, Ljubljana 1990

